

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

(Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2022)

Duygu KAYALIK ŞAHİN

Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi
dkayalik@bartin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-9619-633X>

Şefaât Muhtevalı Manzum Bir Hikâye: *Dâsitân-ı Masûmlar*

*A verse story with the content of intercession:
Dâsitân-ı Masûmlar*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 13.11.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 23.11.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

Atıf/Citation

Kayalık Şahin, D. (2022). Şefaât Muhtevalı Manzum Bir Hikâye: Dâsitân-ı Masûmlar. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6 (4), 1167-1192. <https://doi.org/10.34083/akaded.1203586>

Kayalık Şahin, D. (2022). A verse story with the content of intercession: Dâsitân-ı Masûmlar. *Journal of Academic Language and Literature*, 6 (4), 1167-1192. <https://doi.org/10.34083/akaded.1203586>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

*Bu çalışma, [Creative Commons Atıf 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Öz

İslamî motiflerle kurgulanan ve Türk İslam edebiyatı ile Türk kültürü açısından önem arz eden manzum hikâyelerden biri bu makaleye konu edilen *Dâsitân-ı Masûmlar*'dır. Tespit edilen dört nüshasında da eserin müellifi ve telif tarihine dair bir bilgi bulunmamaktadır. *Dâsitân-ı Masûmlar*'da, çocuklarının şefaati sayesinde Allah tarafından affedilerek cennete vâsil olan anne ve babaların hikâyesi tahkiye edilmiştir. Konusu itibarıyla aynı zamanda şefaathâme türünün bir örneği olarak da değerlendirildiğimiz bu hikâyede anlatılan konu, çeşitli kaynaklarda yer alan bir hadise dayanmaktadır. Tenkitli metninin 72 beyitten oluştuğu bu eser, kaside nazım şekliyle ve aruzun "mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün" kalıbıyla yazılmıştır. Eser içerisinde aruzun farklı kalıplarıyla yazılan mesnevi nazım şeklindeki beyitler de mevcuttur. Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazıldıkları kabul edilen *Hikâye-i Deve*, *Hikâye-i Güvercin*, *Hikâye-i Geyik* ve *Hikâye-i İbrahim* gibi hikâyelerle dil, anlatım ve üslup özellikleri bakımından benzerlik bulunan *Dâsitân-ı Masûmlar*'ın bu hikâyelerle aynı dönemde telif edildiği düşünülmektedir. Bu makale, muhtelif hadis kaynaklarında yer alan küçük yaşta ölen çocukların anne ve babalarına şefaathâmi olmalarıyla alakalı hadisin manzum olarak tahkiye edildiği *Dâsitân-ı Masûmlar*'ın incelenmesinden ve manzumenin tenkitli metninden oluşmaktadır. Bu makalenin amacı, *Dâsitân-ı Masûmlar*'ı araştırmacıların istifadesine sunarak edebiyat literatürüne katkı sağlamak ve bu hikâyenin dinî hikâyeler ile şefaathâme türü içerisindeki yerine işaret etmektir.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam edebiyatı, *Dâsitân-ı Masûmlar*, dinî hikâye, şefaathâmi

Abstract

Dâsitân-ı Masûmlar, which is discussed in this article, is one of the verse stories that are fictionalized with Islamic motifs and are important in terms of Turkish Islamic literature and Turkish culture. There is no information about the author of the work and the date of copyright in all four copies of the work. In *Dâsitân-ı Masûmlar*, the story of the parents who were forgiven by Allah and reached Paradise, thanks to the intercession of their children, is narrated. The subject told in this story, which we also consider as an example of the intercession type in terms of its subject, is based on a hadith in various sources. This work, whose critical text consists of 72 couplets, was written in verse form and in aruz prosody "mefâilün/ mefâilün/ mefâilün/ mefâilün". There are also couplets in the form of masnavi verse written in different forms of aruz prosody in the work. It is thought that *Dâsitân-ı Masûmlar*, which has similarity in terms of language, expression and style with stories such as *Hikâye-i Deve*, *Hikâye-i Güvercin*, *Hikâye-i Geyik* and *Hikâye-i İbrahim*, which are considered to have been written in the Old Anatolian Turkish period, were copyrighted in the same century as these stories. This article consists of an examination of the *Dâsitân-ı Masûmlar*, in which the hadith related to the intercession of the parents of children who died at a young age in various hadith sources, in verse, and the critical text of the poem. The aim of this article is to contribute to the literary literature by presenting *Dâsitân-ı Masûmlar* to the use of researchers and to point out the place of this story in religious stories and intercession type.

Keywords: Turkish Islamic literature, *Dâsitân-ı Masûmlar*, religious story, intercession

Giriş

İslamiyet'in Türkler tarafından kabulüyle birlikte şair ve yazarlar İslam inanç ve ibadet esaslarını konu edinen edebî eserler kaleme almışlardır. Türk İslam edebiyatı ve Türk kültürü açısından önem arz eden bu eserlerin bir kısmı, İslamî motiflerle kurgulanmış manzum veya mensur hikâyelerdir. Bu hikâyeler, "bir edebi kültürün ürünleri olmalarının yanında yeni tanışılmış olan İslami kültürün öğreticiliğini sağlama misyonu da taşıyarak kısa sürede Anadolu halkı içerisinde kendine yer bulmuştur" (Çabuk, 2019, s. 118). Anadolu'da Türk edebiyatının teşekkül devresi olan 13. yüzyılda oluşmaya başlamış, çoklukla da 14. ve 15. yüzyıllarda yazıya geçirilmiş (Argunşah, 2002, s. 151169) olan ve Kur'an-ı Kerim ile hadisler başta olmak üzere dinî-tasavvufi her türlü anlatıdan beslenen bu eserler için hikâye teriminin yanı sıra destân, dâstân, dâsîtân ve kıssa gibi terimler de kullanılmıştır.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde İslamiyet çerçevesinde kaleme alındıkları bilinen "Güvercin Hikâyesi", "Deve Hikâyesi", "Geyik Hikâyesi", "Yoksul Hikâyesi", "Kesik Baş Destanı", "Fâtıma Destanı", "İbrahim Destanı", "İsa Destanı" ve "Veysel Karânî Destanı" gibi daha pek çok anlatı "çoklukla Arap kaynaklı olup, zaman içerisinde tercüme, nakiller ve adaptasyonlarla da zenginleştirilerek Türkçeye kazandırılmış ve sahiplenilmiştir" (Aslan, 2006, s. 190). Bu anlatıların geneli aruz vezniyle ve mesnevi nazım şekliyle yazılmışlardır. Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerinin müşahede edildiği bu eserlerde, genel itibarıyla sade, açık ve akıcı bir dil kullanılmıştır. Yazma nüshaların pek çoğunda bu hikâyelerin, genellikle Süleyman Çelebi'nin (ö. 1422?) telif ettiği ve halk arasında büyük rağbet gören *Vesîletü'n-Necât*'tan sonra istinsah edildikleri görülmektedir. Mezkûr hikâyelerin *Vesîletü'n-Necât* gibi çok sayıda nüshalarının bulunması, halk arasında sevildiklerinin ve yaygınlık kazandıklarının bir nişanesidir. Bu hikâyelerden birisi de bu makaleye konu edilen *Dâsîtân-ı Masûmlar*'dır.

Dâsîtân-ı Masûmlar'ın tespit edilen nüshalarında eserin müellifi ve telif tarihine dair bir bilgi bulunmamaktadır. En büyük şefaât sahibi olan Hz. Muhammed ile dört halifenin de şefaâtçi olacaklarına vurgu yapılan *Dâsîtân-ı Masûmlar*'da, çocuklarının şefaati sayesinde Allah tarafından affedilerek cennete vâsıl olan anne ve babaların hikâyesi tahkiye edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de anne, baba ve çocukların cennette bir araya geleceğine dair yer alan ayetlerin¹ yanı sıra küçük yaşta ölen çocukların anne ve babaları için şefaâtçi olacaklarına dair hadisler² de yer almaktadır. *Dâsîtân-ı Masûmlar*'da anlatılan hadisenin kaynağı da bir hadise dayanmaktadır. Müellif, "Kıyâmetde ne olırsar kulağ tutuñ deyem bir bir/ Çü Tenbîhde beyân itdi Ebü'l-Leyş

¹ İlgili ayetlerin bir kısmı için Kur'an-ı Kerim 43/70, 40/8, 13/23.

² İlgili hadislerin bir kısmı için bk. Buhârî, "Cenâiz", 6, 91, "İlim" 36, "Eymân" 9; Müslim, "Birr", 150, 153; Suyûtî, 1990, s. III/1074, 1075, 2364.

işidün anı” (3) ifadeleriyle Ebü'l-Leys Semerkandî'nin (ö. 983) *Tenbihü'l-Gâfilîn*'inde yer alan bir hadisi anlatacağını ifade etmiştir. Bu hadis *Tenbihü'l-Gâfilîn*'de şu şekilde geçmektedir:

“Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik anlatır: Bir adam vardı. Küçük bir çocuğu ile beraber Resûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem gelir giderdi. Bir ara bu çocuk vefât etti. Babası da evine kapandı. Resûlullah'a gelmez oldu. Allah Resûlu bir süre onu göremeyince sordu. Ashâb, ‘Yâ Resûlallah, o gördüğün çocuk vefat etti, onun için gelmiyor!’ dediler. Resûl aleyhisselâm bu haberi alınca, ‘Bana niçin söylemediniz. Kalkınız, kardeşinize gidelim, taziyede bulunalım’ dedi. Hemen kalktılar. Doğruca adamın evine gittiler. Resûlullah içeri girince adamın çok kederli ve üzgün olduğunu müşahade etti. Adam da Resûl aleyhisselâmı görünce hemen söze başladı ve vefat eden çocuğunu kastederek, ‘Yâ Resûlallah, o benim ihtiyarlık ve zayıflık günlerimin umuduydu’ dedi. Allah Resûlü de onu teselli ederek şöyle buyurdular: ‘Kıyâmet günü olunca sabilere, ‘Gir cennete!’ denir. Onlar da, ‘Yâ Rabbi, anamız babamız ne olacak?’ derler. Kendilerine tekrar, ‘Gir cennete!’ denir ve bu emir üç defa tekrarlanır. Buna rağmen onlar girmezler ve ebeveynleri için şefaathalıkta ısrar ederler. Nihayet sabî iken ölümü olan evlâdlarınızla birlikte cennete girersiniz. Kıyâmet gününe bu şekilde gelmek seni sevindirmez mi?’ (Semerkandî, 1987, s. 276)

Şîî âlimi Muhammed Bâkır el-Meclisî'nin (ö. 1698-99?) *Bihârü'l-Envârî*'nda ise aynı hadis şu şekilde geçmektedir:

“Kıyâmet günü kullar sorguya çekilirken müminlerin çocukları gelirler. Allahu Teâlâ Cebrâil aleyhi's-selâma ‘Bunları cennete götür’ diye buyurur. Çocuklar cennetin kapısı önünde dururlar ve anne babalarını sorarlar. Cennetin bekçileri çocuklara ‘Ana babalarınız sizin gibi değiller, onların günah ve kötülükleri var.’ derler. Bunun üzerine çocuklar ağlayıp bağırlarlar. Allah, Cebrâil'e ‘Bu bağırmalar nedir?’ diye sorar. Cebrâil, ‘Allah'ım sen daha iyi bilirsin, bunlar müminlerin çocuklarıdır. Ana babalarımız girmeden biz de cennete girmeyiz, diyorlar.’ şeklinde cevap verir. Allah subhanehu ve teâlâ ‘Ey Cebrâil herkesi bırak, bunların ana ve babalarının ellerinden tut ve rahmetim sebebiyle bunlarla birlikte cennete koy’ buyurur.” (Meclisî, 1403: 123 akt. Çakın, 2021, s. 440)

Mezkûr hadis, Abdurrezzâk es-San‘ânî'nin *el-Musannef*'inde de yer almaktadır:

“Kıyâmette Allahu Teâlâ meleklerine, müminlerin çocukları için, ‘Bunları cennete götürün’ buyurur. Melekler, çocukların cennete girmesini söylerler. Çocuklar girmek istemeyip, ‘Ana-babamız nerede?’ diye sorarlar. Melekler, ‘Onlar sizin gibi günahsız değildir. Görülecek hesapları vardır’ derler. Çocuklar ağlaşır ve ‘Ana-babamızı almadan cennete girmeyiz’ derler. Cenab-ı Hak buyurur ki: ‘Ey yavrular, haydi gidin, ana babanızı da alıp cennete girin!’ (“Nikâh”, 10)

Bu hikâye, konusu itibarıyla aynı zamanda şefaathâme türünün bir örneğidir. “Kıyâmet gününde peygamberlerin ve kendilerine izin verilen sâlih kulların

müminlerin bağışlanması için Allah katında niyazda bulunması” (Alıcı, 2010, s. 411) anlamına gelen şefaât, manzum veya mensur olarak eserlere konu edilmiştir. Bu eserler, şefaâtnâme olarak tanımlanmaktadır. Ömeroğlu’nun (ö. 14. yy) 125 beyitlik mesnevisi (Elçin, 1995; Küçük, 2019), Pir Muhyiddin Muhammed’in (ö. 16. yy) *Şefaâtnâme*’si (Köktürk, 2014; Bozkurt, 2020), Mustafa Fevzi Efendi’nin (ö. 1924) 51 beyitlik *İstîşfânâme*’si (Şahin, 2006, s. 130-131), 133 beyitlik müellifi meçhul bir manzume (Çakın, 2021)³ ile Yahyâ’nın (ö. ?) *Şefaâtnâme*’si⁴ şefaâtnâme türünün bilinen örneklerindedir.

Bu makale, muhtelif hadis kaynaklarında yer alan küçük yaşta ölen çocukların anne ve babalarına şefaâtçi olmalarıyla alakalı hadisin manzum olarak tahkiye edildiği *Dâsitân-ı Masûmlar*’ın incelenmesinden ve manzumenin tenkitli metninden oluşmaktadır. Bu makalenin amacı, *Dâsitân-ı Masûmlar*’ı araştırmacıların istifadesine sunarak edebiyat literatürüne katkı sağlamak ve bu hikâyenin dinî hikâyeler ile şefaâtnâme türü içerisindeki yerine işaret etmektir.

1. *Dâsitân-ı Masûmlar*’ın İncelenmesi

1.1. Eserin Nüshaları

1.1.1. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 9491/5 (MK1)

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 9491/5 numarada kayıtlı olan bir yazmanın 22b-24b sayfaları arasında yer almaktadır. Sırtı siyah meşin, üzeri ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindeki bu yazma 205x140-175x110 mm. ölçülerindedir. Abadî kağıda harekeli nesih ve siyah mürekkeple çift sütun hâlinde yazılmıştır.

Baş: Eyâ dermânde olan gönül işidün derde dermânı
İşidün pes neler gördi neler çekdi o sultânı

Son: İlâhî fazlun ile müyesser eyle bizde
O ma’sûmlar şefâ ‘atin kamu derde iden dermân

1.1.2. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 1583 (MK2)

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 1583 numarada kayıtlı olan bir mecmuanın 3b-8b sayfaları arasında yer almaktadır. Her sayfada 13 satır bulunan nüsha, 218x157-165x115 mm. ölçülerindedir. Üç ay filigranlı kağıtlara harekeli nesih hatla yazılmıştır.

Baş: Eyâ dermânde olan gönül
İşit derdüne dermânı

³ *Dâsitân-ı Masûmlar* ile Mehmet Burak Çakın tarafından hazırlanan metinde aynı konunun farklı kelime ve ifadelerle ele alındığı görülmektedir.

⁴ Bu eser tarafımızca makale olarak hazırlanmış ve yayın sürecine alınmıştır.

İşidün pes neler gördi
Neler çekdi o sultânı

Son: Du‘â ihsân ide cânlar
Bu oğlancıklara cümle
Bu dünyâdan gideceğiz
Îmân ile göçe bunlar

1.1.3. İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı MC Yz K.000106 (İBB1)

İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı MC Yz K.000106 numarada “*Vesîletü’n-Necât, Mevlid*” adıyla kayıtlı olan bir yazmanın 57a-63b sayfaları arasında yer almaktadır. Deri ciltli, sarı kağıtlı olan ve hareketli nesih ile yazılan nüshada başlık kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Cetveller ve her mısranın sonunda bulunan bazen bir nokta bazen üç nokta hâlindeki şekiller de kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Metin çift sütun hâlinde tertip edilmiştir.

Baş: Eyâ dermânide olan gönül
İşidün dermânını
İşidün pes neler gördi
Neler çekdi o sultânı

Son: Okuyanı dinleyeni yazanı
Rahmetinle yarlıgagıl yâ Ganî

1.1.4. İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı Bel Yz K.000223/04 (İBB2)

İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı Bel Yz K.000223/04 numarada kayıtlı olan yazmanın 27a-30a sayfaları arasında bulunmaktadır. Hareketli nesih ile yazılan nüsha çift sütun hâlinindedir. Başlık kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Baş: Eyâ dermânde olan gönül
İşit derdine dermânı
İşidün pes neler gördi
Neler çekdi o sultânı

Son: Esirgeyüp bizi bunda
Du‘â ihsân iden cânlar
Bu dünyâdan gideceğiz
Îmân ile göçe anlar

1.2. Eserin Şekil, Vezin, Kafiye ve Tertip Özellikleri

Dâsitân-ı Masûmlar'ın MK1 nüshası beyit nazım birimiyle, MK2, İBB1 ve İBB2 nüshaları ise dörtlük nazım birimiyle yazılmışlardır. Metin tenkidi neticesinde eserin, MK1 nüshasında olduğu gibi beyitler hâlinde olduğu belirlenmiştir. Kaside nazım şeklinde kafiyelenen ve 72 beyitten müteşekkil olan bu eserin, 1-53. beyitleri ile 59. beytinde, “-ı” redifi mevcuttur. Kafiye de ise aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere birlik bulunmamaktadır. Bu kusurların müstensihlerden kaynaklanması muhtemeldir:

Kimi oğlançuğum deye kimi kızcağuzum deye
Nice yıl hasret olduğum benim kızucağum **câmı** (25)

Atasın anasın bulan eline şerbeti şuna
Kıyâmetde bunlar ile içüben çana **şerbeti** (26)

Birbirine buluşalar öpüşeler kucuşalar
Bular olunca gideler varuben bula **mağşâdı** (27)

Bulanlar kamu geçdiler varup mağşûda yandılar
Bulamayan bölük bölük olup diñle ne dir **anı** (28)

54-58. beyitler ile 72. beytin mesnevi nazım şeklinde, 60-70. beyitlerin de “-an/-ân” kafiyesiyle kaside nazım şeklinde kafiyelendiği görülmektedir. Kaside nazım şekliyle kafiyelenen beyitler aruzun “mefâilün/ mefâilün/ mefâilün/ mefâilün” kalıbıyla yazılmıştır. Mesnevi nazım şeklindeki beyitlerden dördü “mefâilün/ mefâilün/ feülün”, biri de “fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün” kalıbıyla kaleme alınmıştır. Eser boyunca imale, zihaf ve vasl gibi aruz uygulamalarının müşahede edildiği eserde, vezin kusurlarının bulunma sebebinin müstensihlerden kaynaklı olması muhtemeldir.

Metin içerisinde herhangi bir bölüm başlığı bulunmamaktadır. Eski Anadolu Türkçesi ile yazılan dinî hikâyelerde yaygın olarak görülen, vasıta beyitleriyle konular arası geçiş yapma geleneğine ise *Dâsitân-ı Masûmlar*'da rastlamamaktayız. Eser, giriş mahiyetinde ve okuru metne hazırlama işlevindeki beyitlerle başlamış; okuyana, dinleyene ve yazana rahmet dilenen beyitle de sonlanmıştır.

1.3. Eserin Muhtevalı

Dâsitân-ı Masûmlar'ın 1-3. beyitlerinde okuru anlatacağı konu hakkında bilgilendiren müellif, 4-27. beyitlerde Hz. Muhammed'in kıyamette ümmetine şefaat edeceğine, şefaatine nail olanlarla birlikte cennete doğru ilerleyeceğine ve cennetin kapısında bulunan Rıdvan ile erken yaşta ölmüş olan çocuklar arasında gerçekleşen diyaloglara yer verilmiştir. Çocukların anne-babalarının nerede olduklarını sorgulamaları ve Rıdvan'ın onlara cennet şarabı içirmesinden bahsedilmiştir. 28-43. beyitlerde anne

babasını bulamayan çocukların ağlayıp inledikleri, bu figanın sebebinin Allah tarafından Cebrail'e sorulması ve Cebrail'in de bu ağlayanları masumcular şeklinde tanıtmayı anlatılmıştır. Allah'ın bu masumlara anne-baba sanacakları ikişer melek gönderilmesini emretmesi, gönderilen bu iki meleğin anne ve babaları olmadığını fark etmeleri üzerine bu masumların yeniden ağlayıp inlemeleri ve anne babaları olmadan cenneti arzulamadıklarını dile getirmeleri tahkiye edilmiştir.

44-65. beyitlerde anne babalarından ayrı kalan masumların ağlayıp inlemeleri karşısında arş ve kürsünün de inlediği, asi olan anne babaların affı için Cebrail başta olmak üzere bütün meleklerin Allah'a yalvarmaları, bu yakarış karşısında Allah'ın masumları huzuruna davet etmesi ve onlara ağlama sebeplerini sorması anlatılmıştır. Masumların da bu soruya cevap olarak anne babaları olmadan cennete girmeyeceklerini söyledikleri belirtilmiştir. 66-69. beyitlerde Allah'ın, günahkâr anne ve babaları affettiğini açıklaması üzerine masumların sevindiği ve aileleriyle birlikte cennete girdikleri anlatılmıştır. 70-72. beyitlerde ise o masumların şefaatine Allah'ın lütfuna nail olma isteği dile getirilmiş, münacat ve dua isteği ile eser sonlanmıştır.

1.4. Eserin Dili ve Anlatım Özellikleri

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılan dinî muhtevalı diğer eserlerde olduğu gibi *Dâsitân-ı Masûmlar*'da da sade ve açık bir Türkçe hâkimdir. Metinde geçen “olısar” (3), “ol” (4), “geçüben” (5), kıgıra (5), “geliyorur” (6), “karşulan” (6), “işidecek” (7), “ıssısında” (13), “segirdeler” (14), “gideyorur” (21), “kucuşalar” (26), “sagular sagdılar” (32) ve “varmazsız” (49) gibi kelimeler eski Anadolu Türkçesine ait kelimelerdir. Arapça ve Farsça kelime ile kelime gruplarının da anlamı zorlaştırmadığı görülmektedir.

Masumlar olarak adlandırılan ve cennetle mükafatlandırılan çocukların anne ve babalarına şefaatchi olacağı bir kurgu dâhilinde ele alındığı *Dâsitân-ı Masûmlar*'da diyalog tekniği öne çıkmaktadır. Aşağıdaki örnekte anneleri babaları olmadan cennete girmeyi reddeden masumların ağlayıp inlemeleri üzerine Allah ile Cebrail arasında gerçekleşen bir diyalog “deye-deye” kalıbıyla aktarılmıştır:

Deye Cebrâ'îl'e Allâh gelen âvâz kimiñ-durur
Deye ma'şumcalardur ol çıkar göklere ünleri (30)

Deye Allâh yâ Cebrâ'îl di anlar cennete girsün
İkişer melek ilet kim ata ana sana anı (31)

Telmih, teşbih, istiare gibi edebî sanatların sağladığı etkiden faydalanan şair, başta ses tekrarları asonans ve aliterasyon olmak üzere kelime tekrarlarına da yer vererek bir musiki yakalamıştır:

‘Azâb iderem anlara buları cennete al git
Birer melek ile **ilet** cinâna **ilet** bunları (33)

Melâ’ikleri **ilete** ki Cebrâ’îl oğlanlara
Karşu gele bu ma’şûmlar şanup anayı atayı (34)

“Eyâ”, “yâ” ve “ey” gibi seslenme edatları ile “işit”, “dinle”, “kulak tut” gibi kalıp ifadelerle okurun dikkati tahkiye edilecek konuya çekilmiştir:

Eyâ dermânide gönül işit derdüne dermânı
İşidün pes neler gördi neler çekdi o sultânı (1)

Kıyamette ne gerçekleşeceğini anlatacağını okura açıkça beyan eden şair, ele aldığı hadisenin kaynağının da Ebü'l-Leys Semerkandî'nin kaleme aldığı *Tenbihü'l-Gâfilîn* adlı eser olduğunu açıklamıştır:

Kıyâmetde ne olısar kulağ tutuñ deyem bir bir
Çü Tenbihde beyân itdi Ebü'l-Leys işidün anı (3)

Hikâyede sadece kıyamette gerçekleşecek hadise anlatılarak olay tasviri yapılmamış, kişi tasvirlerine de başvurularak kahramanların duyguları okura sunulmuştur:

Ata ana añılacak şabr kılmaya bunlarda
Zirâ bunlar da hasretle virüpdür dünyâda cânı (16)

Değerlendirme

Türklerin müslümanlığı kabul etmeleriyle birlikte 13. yy ve sonrasında telif, tercüme ve uyarlama yoluyla pek çok dinî muhtevalı metin yazılmıştır. İslam'ı halka öğretmek ve Allah'ın emir ve yasaklarına halkın riayet etmesine yönelik telkinin amaçlandığı bu eserler, sade ve açık bir Türkçe ile yazılmışlardır. Mensur örneklerinin yanı sıra akıldal kalıcılığının fazla olması sebebiyle manzum örneklerinin daha çok tercih edildiği dinî muhtevalı edebî eserlerden biri de bu çalışmaya konu edilen *Dâsitân-ı Masûmlar*'dır.

Kıyamet günü masum çocukların anne ve babalarına şefaâtçi olup beraber cennete girmelerini konu alan *Dâsitân-ı Masûmlar*'ın, tespit edilen dört nüshasının karşılaştırılmasıyla 72 beyitten oluştuğu belirlenmiştir. Eserin müellifi ve eserin dört nüshasının da müstensihleri bilinmemektedir. Diğer dinî hikâyelerin geneli aruzun “fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün” kalıbıyla mesnevi nazım şekliyle yazılmışken, üzerinde çalıştığımız bu eser, hem vezin hem de şekil bakımından diğer hikâyelerden ayrılmaktadır. Kaside nazım şekliyle inşa edilen eserde aruzun “mefâilün/ mefâilün/ mefâilün/ mefâilün” kalıbı kullanılmıştır. Bunun yanı sıra eserde yer alan mesnevi nazım şeklindeki beş beyit, aruzun farklı kalıplarıyla yazılmıştır. Manzum dinî eserlerin sonunda Allah'a münacatta bulunma ve okurdan dua isteme geleneğinin *Dâsitân-ı Masûmlar*'da da yer aldığı görülmektedir.

Tahkiyevî bir eser olan *Dâsitân-ı Masûmlar*'da şair, farklı anlatım tekniklerine başvurarak anlatımı tekdüzelikten çıkarmış, çoğu yerde okuru da metne dâhil etmiştir. *Vesîletü'n-Necât*'tan sonra yazıldıkları için mevlid hikâyeleri olarak da tavsif edilen *Hikâye-i Deve*, *Hikâye-i Güvercin*, *Hikâye-i Geyik* ve *Hikâye-i İbrahim* gibi hikâyelerle dil, anlatım ve üslup özellikleri bakımından benzerlik bulunan *Dâsitân-ı Masûmlar*'ın bu hikâyelerle aynı yüzyılda telif edildiği düşünülmektedir.

Bu çalışmayla, manzum şefaathâne türü içerisinde değerlendirdiğimiz *Dâsitân-ı Masûmlar*'ın edisyon-kritikli metni hazırlanarak gün yüzüne çıkması sağlanmıştır.

Etik Kurul İzni Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.

Çatışma Beyanı Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisi bulunmadığını, dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluşun destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Abdurrezzâk es-San‘ânî (2013). *el-Musannef*. Dâru’t-Ta’sîl.
- Alıcı, M. (2010). Şefaât. *TDV İslam ansiklopedisi*. (38. cilt, s. 411-412). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Argunşah, M. (2002). *Kirdecî Ali kesikbaş destanı*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aslan, N. (2006). Manzum dini hikâyeler ve kirdecî Ali’ye ait olduğu söylenen iki hikâye metni (güvercin ve geyik destanları). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 189-207.
- Bozkurt, K. (2020). *Şefaât kavramı ve pir Muhyiddîn’in şefâ’at-nâmesi*. Gece Kitaplığı.
- Buhârî (2001). *Câmi ‘u’s-sahîh*. Muhammed Züheyr b. Nasr (Nşr.). Dâru Tavki’n-Necât.
- Çabuk, E. (2019). Manzum dini hikayeler ve destân-ı hibâl, *Oğuz Türkçesi Araştırmaları Dergisi*, 1, 117-165.
- Çakın, M. B. (2021). Küçük yaşta ölen çocukların anne babalarına şefaâtlarını konu edinen müellifi meçhul bir manzûme. *İçtimaiyat*, 5 (2), 461-471.
- Dâsîtân-ı Masûmlar*. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 9491/5.
- Dâsîtân-ı Masûmlar*. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 1583.
- Dâsîtân-ı Masûmlar*. İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı, No: MC Yz K.000106.
- Dâsîtân-ı Masûmlar*. İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı, No: Bel Yz K.000223/04.
- Diyanet İşleri Başkanlığı*. Erişim tarihi: 12 Kasım 2022. <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf>.
- Ebü’l-Leys Semerkandî (1987). *Gafletten kurtuluş (tenbîhü’l- gâfilîn)* (Cilt 1). Yaman Arıkan (Trc.). Uyanış Yayınları.
- Elçin, Ş. (1995). Ömeroğlu’nun hazâ kitâbu dâsîtân-ı Muhammed’i. *Milli Folklor*, 27, 61-63.
- Köktürk, Ş. (2014). Şefaât-name ve pir Muhammed’in şefaâtnamesi”, *Turkish Studies* 9/(6), 761-771.
- Küçük, S. (2019). Eski Anadolu Türkçesine ait bir eser: Ömeroğlu’nun destân-ı Muhammed mesnevisi. *International Journal of Language Academy*, 7 (2), 192-237.
- Meclisî, M. B. (1403). *Bihâru’l-envâr*. (Cilt 29). Dâru İhyâi’t-Turâsî’l-Arabî.

- Müslim (ts). *Câmi' u's-sahîh*. Muhammed Fuad Abdülbaki (Nşr.). Dâru İhyâü't-Türâsî'l-Arabiyyi.
- Suyûtî (1990). *el-Câmiu's-sağîr fî ehâdîsi'l-beşîri'n-nezîr*. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Şahin, M. (2006). *Mustafa Fevzi bin Numan'ın hayatı eserleri ve dinî edebiyatla ilgili şiirleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

METİN⁵

[MK1 22b, MK2 3b, İBB1 57a, İBB2 27a]

Dâsîtân-ı Ma‘şûmlar⁶

1. Eyâ dermânide⁷ gönül işit derdüñe dermâni⁸
İşidüñ pes neler gördi neler çekdi o sultâni
2. Bu dünyânın işi cevri⁹ dahı¹⁰ kahr ile miñnetdür¹¹
Bu derde uğrayanlara ne der diñle o cânâni¹²
3. Kıyâmetde ne olısar kulağ tutuñ¹³ deyim¹⁴ bir bir¹⁵
Çü *Tenbîhde*¹⁶ beyân itdi Ebü'l-Leyş işidüñ anı¹⁷
4. Resülullâh kıyâmetde şefâ‘at ide ümmete¹⁸
Şu ħadde¹⁹ sa‘y²⁰ ide anda orada²¹ ol kerem kâni

⁵ Metin Kuruluşunda İzlenen yöntem: Her beyte sıra numarası verilmiştir. Nüshaların sayfa numaraları rumuzlarıyla birlikte metin içinde gösterilmiştir. Eserin tespit edilen nüshalarından hiçbiri tek başını metne esas olarak alınmamış, nüshaların hepsi kullanılarak esas metne en yakın olan metne ulaşılmaya çalışılmıştır. Nüsha farkları dipnotlarda belirtilirken aynı ibarenin varyantları virgül (,) ile birbirinden ayrılmıştır. Nüsha farkları gösterilirken öncelikle doğru olarak kabul ettiğimiz şekil verilmiş, ardından iki nokta (:) konularak varyantlara yer verilmiştir. İmlalardaki farklar ise nüsha farkı olarak gösterilmemiştir. Dipnotlarda verilen beyitlerdeki mısraların arasına eğik çizgi (/) konularak birbirinden ayrılmıştır. Neşirde transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Vezin, metin başında gösterilmiş, metin içerisinde değişen vezinler ise dipnotta belirtilmiştir. Vezin gereği yapılan ses türemeleri ile aruz uygulamaları neşredilen metinde belirtilmemiştir. Metne yaptığımız zorunlu müdahaleler köşeli parantez [] içerisinde gösterilmiştir.

⁶ Dâsîtân-ı Ma‘şûmlar: Kitâb-ı Ma‘şûmîn MK1, Dâsîtâ[n]-ı Ma‘şûmcular MK2, Faşlun fi Beyân-ı Dâsîtân-ı Ma‘şûmlar İBB1, Dâsîtân-ı Ma‘şûmcular İBB2

⁷ dermânide gönül: dermânide olan gönül MK1, İBB1, dermânde olan gönül İBB2

⁸ işit derdüñe dermâni: işidüñ dermânını MK1, İBB1

⁹ cevri: cevr ile MK1, çevri MK2

¹⁰ dahı: kamu İBB1, - MK1

¹¹ miñnetdür: miñneti İBB1

¹² Bu mısra, MK1’de bulunmamaktadır.

¹³ tutuñ: tut MK1, dutuñ İBB2

¹⁴ deyim: deyeyim MK1, derem İBB1

¹⁵ bir bir: anı MK1, dermâni İBB1

¹⁶ *Tenbîhde*: *Tenbîhden* İBB1

¹⁷ Ebü'l-lejš işidüñ anı: -MK1

¹⁸ Bu mısra, MK1’de bulunmamaktadır.

¹⁹ ħadde: ħaddi MK1

²⁰ sa‘y: sa‘yi MK2

²¹ orada: olara MK2, İBB2

5. Şırâtı geçübün anlar teveccüh ide uçmağa
Çü Hâk Cibril'e²² emr ide²³ kığıra anda²⁴ Rıdvân'ı
6. Deye aña²⁵ eyâ²⁶ Rıdvân geliyorur²⁷ güzel sultân
Kamu hep cennet²⁸ ehliyle çıkuben²⁹ karşılañ anı
- [İBB2 27b]
[MK2 4a] 7. Bunı işidicek Rıdvân cinâna hep haber ide
Türuben³⁰ kapuya gele hürî Rıdvân u³¹ ğılmânı
- [İBB1 58a] 8. Bilüñ cennet kapusunda bir ağac var-durur anda
Varup anda karar itdi³² kamu ma'şümlaruñ cânı
9. Bu ma'şümlar göreler kim³³ beşâret ola Allâh'dan³⁴
Cinân ehli kamu bile³⁵ göreler anda³⁶ Rıdvân'ı
10. Deyeler³⁷ kim³⁸ eyâ³⁹ Rıdvân ne gündür bu bize bildür⁴⁰
Deye bugün kıyâmetdür geliyor şâh-ı merdânı⁴¹

²² Cibril'e: Cebra'il'e MK2, İBB2

²³ ide: etdi İBB1

²⁴ kığıra anda: kığıranda MK1; çığıranda ki İBB1

²⁵ aña: Cibril İBB1

²⁶ eyâ: ki yâ MK1

²⁷ geliyorur: geliyor ol İBB2

²⁸ cennet: cinân İBB1

²⁹ Kamu hep cennet ehliyle çıkuben: Çıkuben cennet ehliyle varuben MK1

³⁰ Türuben: Sürüben MK1, İBB1

³¹ hürî Rıdvân: kamu hürî MK2, İBB2

³² itdi: ide MK1

³³ kim: ki İBB1

³⁴ beşâret ola Allâh'dan: beşâretler ola anda MK2, İBB2

³⁵ kamu bile: kamusuyla İBB1, bile kamu İBB2

³⁶ anda: çıka MK1, İBB1

³⁷ Deyeler: Dirler İBB1

³⁸ Deyeler kim: Bular deye İBB2

³⁹ eyâ: ki yâ MK1

⁴⁰ bildür: degil MK2, İBB2, ne götürür bu bize degil İBB1

⁴¹ Bu beyit, MK1'de bulunmamaktadır.

11. Deye⁴² siz de gidelüm dir atañuz anañuz bile⁴³
Deye Rıdván da anlara bulasız ata anayı⁴⁴
12. Bu kez bunlar da çağrışup ki su'âl ideler anda⁴⁵
Deyeler kim eyâ⁴⁶ Rıdván yâ bize armağân xanı
- [MK1 23a] 13. Kıyâmet ıssısından kim⁴⁷ cigerleri kebâb oldu
Şarâb vir anlarıñ için⁴⁸ yanıkdır⁴⁹ anlarıñ cânı
14. Bu sözi deyüben anlar⁵⁰ ağacdan yire inerler⁵¹
Sevineler segirdeler⁵² tütalar anda meydâni⁵³
- [MK2 4b; İBB1 58b] 15. Çü⁵⁴ Rıdván⁵⁵ vire ikişer⁵⁶ kadehler ile şerbeti⁵⁷
Ataya anaya virün⁵⁸ deye pes bunlara anı⁵⁹
16. Ata ana añılacağ şabr xalmaya bunlarda⁶⁰
Zirâ bunlar da <asretle⁶¹ virüpdür dünyâda cânı⁶²

⁴² Deye: Gelin İBB2

⁴³ Bu mısra, İBB1'de bulunmamaktadır.

⁴⁴ Bu mısra, MK2 ve İBB2'de bulunmamaktadır.

⁴⁵ ki su'âl ideler anda: su'âl ideler anda pes İBB1. Bu mısra, MK2 ve İBB2'de bulunmamaktadır.

⁴⁶ eyâ: ki yâ MK1

⁴⁷ ıssısından kim: ıssılarında MK2; ıssısında pes İBB1, ıssısında hep İBB2

⁴⁸ Şarâb vir anlarıñ için: Şarâb virseñ içirevüz MK2, Virün anlar içsün İBB1, Şarâb virseñ içirsevüz İBB2

⁴⁹ yanıkdır: yanupdur MK2, İBB2

⁵⁰ deyüben anlar: deyüp anlara MK1

⁵¹ inerler: ineler İBB1, İBB2

⁵² segirdeler: segirdirler MK2

⁵³ Bu mısra, İBB2'de bulunmamaktadır.

⁵⁴ Çü: Çün İBB1

⁵⁵ Rıdván: Rıdvánı İBB1

⁵⁶ vire ikişer: ikişer leşker MK2

⁵⁷ şerbeti: şerbetler MK2

⁵⁸ Ataya anaya virün: Atasına anasına MK2

⁵⁹ deye pes bunlara anı: deye bunlarda anları MK1, - MK2. Bu beyit İBB2'de bulunmamaktadır.

⁶⁰ Ata ana añılacağ şabr xalmaya bunlarda: Ata ana añacak bunlara şabr xılmaya anlarda İBB1

⁶¹ Zirâ bunlar da xasretle: Zirâ xasretle firxatle MK2, Zirâ kim bunlar xasret ile İBB1

⁶² Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

17. Kimi güler kimi ağlar kimi oynar kimi iñler
Yolunurlar segirdürler biliñ ma‘şümlaruñ cānı⁶³
18. Göñül sen şöyle⁶⁴ şanma kim⁶⁵ hemān sen olasın Һaşret
Olar⁶⁶ da saña Һaşretdür ola çün yevm-i Һayrānı⁶⁷
19. O ma‘şümlar segirdişe kamu Rıdvan ile bile⁶⁸
Çü karşıdan çıka gele Resülullāh nāgehānı⁶⁹
- [İBB1 9a] 20. Ebü Bekr ola sağında hem⁷⁰ ‘Ömer ola şolunda
‘Alī önce ‘alem tutar⁷¹ gelür ardınca ‘Oşmānı⁷²
- [MK2 5a] 21. Dağı Cebrā’ıl Mikā’ıl dağı ‘Azrā’ıl İsrāfil⁷³
Çavuş olmuş⁷⁴ bular cümle şavarlar yoldan insānı⁷⁵
22. Deyeler şavuluñ yoldan ki dosta dost⁷⁶ gideyorur
Ziyāfetler⁷⁷ ide anda tecellī ide sulţānı⁷⁸
23. Dağı bilüñ ata ana kuzuların görür⁷⁹ bugün
Olar⁸⁰ da bunları görür gider gözleri giryānı⁸¹

⁶³ Bu beyit, MK2’de şöyle bulunmamaktadır: Kimi güler kimi ağlar yolunurlar segirdürler/ Kimi saçın yalabıdur kimisi ola ‘uryanı. Bu beyit, İBB2’de bulunmamaktadır.

⁶⁴ şöyle: öyle MK2

⁶⁵ kim: ki İBB1

⁶⁶ Olar: Anlar MK1, İBB1

⁶⁷ Һayrānı: maşşarı İBB1. Bu beyit, İBB2’de bulunmamaktadır.

⁶⁸ O ma‘şümlar segirdişe kamu Rıdvan ile bile: Bu ma‘şümlar kamu bile ki Rıdvan ile segirdirler MK2

⁶⁹ Bu beyit, İBB2’de bulunmamaktadır.

⁷⁰ hem: ki MK2

⁷¹ tutar: tuta MK1, dutar İBB1

⁷² Bu beyit, İBB2’de bulunmamaktadır.

⁷³ Dağı Cebrā’ıl Mikā’ıl dağı ‘Azrā’ıl İsrāfil: Dağı Cebrā’ıl İsrāfil Mikā’ıl ‘Azrā’ıl MK1

⁷⁴ Çavuş olmuş: çağrışuben İBB1

⁷⁵ Bu beyit, İBB2’de bulunmamaktadır.

⁷⁶ dosta dost: dost dosta MK2

⁷⁷ Ziyāfetler: Ziyāfetler İBB1

⁷⁸ Bu beyit, İBB2’de bulunmamaktadır.

⁷⁹ görür: bulur MK1, göre MK2

⁸⁰ Olar: Anlar MK1, Onlar İBB1

⁸¹ gider gözleri giryānı: Ola çün yevm-i Һayrānı MK2. Bu beyit, İBB2’de bulunmamaktadır.

24. Pes andan şoñra iki Һasret⁸² buluşur⁸³ birbirine
Velî kimisi şâz ola kimisi ola⁸⁴ maҺzûnî⁸⁵
- [İBB1 59b] 25. Kimi oğlancuğum deye kimi kızcağuzum deye
Nice yıl Һasret olduğum⁸⁶ benim Һuzucağum cānı⁸⁷
26. Atasın anasın bulan eline şerbeti şuna⁸⁸
Kıyâmetde bunlar ile içüben Һana şerbeti⁸⁹
27. Birbirine buluşalar öpüşeler Һucuşalar⁹⁰
Bular⁹¹ olunca⁹² gideler varuben bula⁹³ maқşâdı⁹⁴
- [MK1 23b, MK2 5b] 28. Bulanlar Һamu geçdiler varup maқşûda yandılar
Bulamayan bölük bölük olup diñle ne dir anı⁹⁵
29. Ataların anaların añuben⁹⁶ zârî Һılalar
Ata ana içün ağlar bulamayuben⁹⁷ anları
30. Deye Cebrâ'il'e Allâh gelen âvâz kimiñ-durur
Deye ma'sûmcaldur ol çıkar göklere ünleri⁹⁸

⁸² Һasret: leşker MK2

⁸³ buluşur: buluşa MK2

⁸⁴ ola: olalar İBB1

⁸⁵ ola maҺzûnî: dağı yırına MK2. Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

⁸⁶ olduğum: olanlar MK2

⁸⁷ cānı: deye MK2, İBB1. Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

⁸⁸ şuna: şunar MK2

⁸⁹ Kıyâmetde bunlar ile içüben Һana şerbeti: Şu ma'sûmlar kıyâmette içüre şöyle şarâbı MK1, bu şerbetden içüp Һanar MK2, Һana bu şerbeti İBB1. Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

⁹⁰ öpüşeler Һucuşalar: buluşuben bilişeler İBB1

⁹¹ Bular: Bunlar MK1, İBB1

⁹² Bular olunca: Bulanlar önce MK1

⁹³ bula: bulalar İBB1

⁹⁴ Bu mısranın yerine MK2'de "Nice yıl Һasret olanlar gelübeni Һucuşalar" mısrası yer almaktadır. Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

⁹⁵ ne dir anı: ne etdiler MK2. Bu mısradan önce MK1 ve İBB1'de "Bulamayan oturalar orada şöyle Һalalar" mısrası bulunmaktadır. Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

⁹⁶ añuben: görmeyüp MK2

⁹⁷ bulamayuben: bulamadılar MK2. Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

⁹⁸ Bu beyit, MK1, İBB1 ve İBB2'de bulunmamaktadır.

- [İBB1 60a] 31. Deye Allāh yā Cebrā'îl di anlar cennete girsün⁹⁹
İkişer melek ilet kim ata ana sana anı¹⁰⁰
32. Ataları anaları şağular şağdılar anlar
Dağı yüzlerini yırtup olurlardı¹⁰¹ baña 'āşī
33. 'Azāb iderem anlara buları¹⁰² cennete¹⁰³ al git
Birer melek ile¹⁰⁴ ilet cināna¹⁰⁵ ilet¹⁰⁶ bunları¹⁰⁷
34. Melā'ikleri ilete ki¹⁰⁸ Cebrā'îl oğlanlara¹⁰⁹
Karşu gele bu ma'sūmlar şanup anayı atayı¹¹⁰
- [MK2 6a] 35. Gelüp yanına bileler ata ana gibi degil
Görelər şefkatın anıñ bileler ki degil anı¹¹¹
- [İBB1 60b] 36. Yine hem bunlar otura¹¹² şu hadde zārī kılalar
Ata ana deyu¹¹³ efgān ideler cümlesi¹¹⁴ zārī¹¹⁵

⁹⁹ Girsün: girsünler MK2; Di anlar cennete girsün: Deye anda o Rıdvāna İBB1

¹⁰⁰ ata ana sana anı: ata vü ana sansınlar MK2, sanalar anı İBB1. Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

¹⁰¹ olurlardı: kim oldılar MK1. Bu mısra, MK2 ve İBB2'de bulunmamaktadır.

¹⁰² buları: bunları MK1

¹⁰³ cennete: rahmete MK2

¹⁰⁴ melek: melā'ike MK1

¹⁰⁵ cināna: cennete İBB1

¹⁰⁶ ilet: ilete MK1

¹⁰⁷ Cināna ilet bunları: buları cennete al git MK2. Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

¹⁰⁸ ilete ki: al git İBB1

¹⁰⁹ oğlanlara: ma'sūmlara İBB1

¹¹⁰ Bu beyit MK2'de şu şekildedir: Melekler ilete Cebrā'îl bu oğlançuklara karşu/Atası anası gibi ilete anlara karşu. Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

¹¹¹ Bu beyit MK2'de şu şekildedir: Bunı göre bu ma'sūmlar segirdüp karşu geeler/Ana ata gibi degül görelər şefkati anlar. Bu beyit, İBB2'de bulunmamaktadır.

¹¹² otura: oturalar İBB1; Yine hem bunlar otura: oturalar yine bunlar MK2

¹¹³ deyu: deyup MK1

¹¹⁴ cümlesi: cümle hep İBB1

¹¹⁵ zārī: varı MK2. Bu beyit İBB2'de bulunmamaktadır.

37. Deyeler kim ne olduñuz¹¹⁶ atañuz anañuz işte
Deyeler anlar¹¹⁷ degildür¹¹⁸ nice itmeyelüm¹¹⁹ zârı¹²⁰
38. Hemân şüretleri beñzer velî bunlarda kim yoğdur¹²¹
Atamuzuñ anamuzuñ çoğusu dağı endâmı¹²²
39. Atasuz anasuz bize gerekmez deyeler cennet¹²³
Gerekmez deyeler hürî dağı kaçır ile enhârı¹²⁴
40. Olar¹²⁵ dünyâda¹²⁶ bizim çün belâya mübtelâ oldu
Oğı kıızı bulalardı bizümdi cümle-i varı
- [İBB1 61a, MK2 6b] 41. Bizüm hasretimüz için cigerleri kebâb oldu
Gönüllerinde biz idük dün ü gün fikr ü efkârı
42. Revâ mıdır bugün bize¹²⁷ girevüz cennete mağrûm¹²⁸
‘Azâb ola hem anlara¹²⁹ gireler¹³⁰ göreler narı
43. Şu hadde zâr ide bunlar kamu¹³¹ mağlûk inileşe¹³²
Bular¹³³ için fiğân ide kamu yâr¹³⁴ ile ağıyarı

¹¹⁶ Deyeler kim ne olduñuz: Deye Cibrîl ki MK1, Deye Cebrâ’îl n’olduñuz İBB1

¹¹⁷ olar: anlar MK1

¹¹⁸ Deyeler anlar degildür: Deyeler ki onlar degil İBB1

¹¹⁹ itmeyelüm: itmeyüz İBB1

¹²⁰ Bu beyit, MK1 ve İBB2’de bulunmamaktadır.

¹²¹ kim yoğdur: yoğ degül MK2, yoğ-durur İBB1. Bu mısra, İBB2’de bulunmamaktadır.

¹²² çoğusu dağı endâmı: çoğusu dağı enzârı MK2, çoğu ki hem endâmı MK1

¹²³ cennet: cennet-i Rıdvân İBB1

¹²⁴ dağı kaçır ile enhârı: ki mağşadla hem enhârı MK1, dağı mağşudla enhârı İBB1

¹²⁵ Olar: Anlar MK1, Onlar İBB1

¹²⁶ dünyâda: dönse de İBB1

¹²⁷ Revâ mıdır bugün bize: Bize revâ mıdır bu gün MK1

¹²⁸ mağrûm: bugün MK1, hurrem MK2, İBB2

¹²⁹ ‘Azâb ola hem anlara: ‘Azâb ile ola anlar MK2, İBB2, ‘Azâbda olalar anlar İBB1

¹³⁰ gireler: girüben İBB1

¹³¹ kamu: cümle MK1

¹³² inileşe: inileye MK2, İBB2

¹³³ Bular: Bunlar MK1, İBB1

¹³⁴ yâr: zâr MK1, İBB1

44. Bularuñ¹³⁵ āh u zārından¹³⁶ iñiler ‘arş ile kürsī
Melekler cümle zār idüp münācāt ideler varı¹³⁷
- [İBB2 28b] 45. Tazarru‘ ide Cebrā’īl melekler cümle hep bile
Ḥabibiñ ḥürmeti¹³⁸ yā Rab esirge deye bunları¹³⁹
- [MK1 24a] 46. Deye Allāh yā Cebrā’īl var ol ma‘şūmları getir
Su‘ālim¹⁴⁰ var cevābında göresin¹⁴¹ n’idem¹⁴² anları¹⁴³
- [MK2 7a, İBB1 61b] 47. Bu ma‘şūmları Cebrā’īl aluben gele¹⁴⁴ hem¹⁴⁵ añla
Ḳamu şağ yanına arşuñ şaf olup turalar varı¹⁴⁶
48. Bular¹⁴⁷ ‘arşuñ ayağında boyunların egüp tura
Te‘alallāh ḥiṭāb ide¹⁴⁸ işide ma‘şūmlar anı¹⁴⁹
49. Eyā ma‘şūmcalar deye¹⁵⁰ niçün uçmağa varmazsız
O¹⁵¹ rāḥat dārına girüñ¹⁵² nedür ol zār u efgānı¹⁵³
50. Deyeler anda ma‘şūmlar varup anda ki girmezüz¹⁵⁴
Atasuz anasuz bize gerekmez¹⁵⁵ rāḥat uçmağı¹⁵⁶

¹³⁵ Bularuñ: Bunlaruñ MK1, İBB1

¹³⁶ zārından: zāriler MK1, : zārına MK2, İBB2

¹³⁷ varı: ḳamu var İBB1

¹³⁸ ḥürmeti: ḥaḳkıçün İBB2

¹³⁹ Bu beyit, MK1 ve İBB1’de bulunmamaktadır.

¹⁴⁰ Su‘ālim: Su‘ālimiz İBB1

¹⁴¹ göresin: göresiz MK2

¹⁴² n’idem: ne dir MK2, İBB2, n’ideyem İBB1

¹⁴³ anları: anı İBB1

¹⁴⁴ gele: geldi MK2, İBB2

¹⁴⁵ hem: hep MK2, İBB2

¹⁴⁶ turalar varı: turdılar diñle MK2, İBB2, derileler ḳamu varı İBB1

¹⁴⁷ Bular: Bunlar MK1, İBB1

¹⁴⁸ ide: itdi İBB1

¹⁴⁹ işide ma‘şūmlar anı: bu oğlançuḳlara şora MK2, İBB2, bu ma‘şūmlara işid anı İBB1

¹⁵⁰ ma‘şūmcalar deye: ma‘şūmlar deye Allāh İBB1

¹⁵¹ O: Ol MK2

¹⁵² girüñ: yine MK2, İBB2

¹⁵³ nedür ol zār u efgānı: varuben anda girmeziz MK2, İBB2

¹⁵⁴ anda ki girmezüz: anda yürümezüz İBB1

¹⁵⁵ Atasuz anasuz bize gerekmez: Atasuz anasuz gerekmez bize hem MK1

¹⁵⁶ Bu beyit MK2 ve İBB2’de şu şekilde geçmektedir: Deyeler anda ma‘şūmlar atasız anasız bize nice uçmaḳ nice rāḥat/varuben anda girmezüz

- [İBB2 29a] 51. Deye Allâh ey ma‘şûmlar atañuz anañuz ‘âşî¹⁵⁷
Degildür cennete¹⁵⁸ lâyıq şular kim¹⁵⁹ olalar¹⁶⁰ ‘âşî
- [İBB1 62a] 52. Bu ma‘şûmlar deyeler kim¹⁶¹ bizüm de var su‘alimüz¹⁶²
Cevâbın viresin yâ Rab nedür su‘alimüz aşlı¹⁶³
53. Deye Allâh ne şorarsız şoruñ imdi ey¹⁶⁴ ma‘şûmlar¹⁶⁵
Sözünüz diñleyem sizün nedür su‘alimüz aşlı¹⁶⁶
- [MK2 7b] 54. Deyeler Rabbenâ bizüm sözüümüz
Deyelüm diñle işit bu sözüümüz¹⁶⁷
55. Günâhkâra mı eylersin ‘azâbı
Günâhı olmayana mı ‘azâbı¹⁶⁸
56. Deye Allâh günâhkâra ‘azâbum
Günâhı olmayana yok ‘azâbum¹⁶⁹
57. Günâhı olmayanlar ola¹⁷⁰ mağfûr
Olaruñ¹⁷¹ cümle işi¹⁷² ola¹⁷³ ma‘mûr¹⁷⁴

¹⁵⁷ atañuz anañuz ‘âşî: hem atañuz hem anañuz MK1

¹⁵⁸ cennete: rahmete MK1, İBB2

¹⁵⁹ şular kim: şunlar ki İBB1

¹⁶⁰ olalar: oldılar İBB2

¹⁶¹ kim: ki MK1

¹⁶² var su‘alimüz: var bir su‘alimüz MK2, İBB2. Bu mısra, İBB1’de bulunmamaktadır.

¹⁶³ nedür su‘alimüz aşlı: nedür aşlı su‘alimüz MK2, İBB2, nedür su‘alimüz aşlı İBB1

¹⁶⁴ ey: yâ MK1

¹⁶⁵ ma‘şûmlar: merhûmlar MK2

¹⁶⁶ nedür su‘alimüz aşlı: ne dirsiñüz ey ma‘şûmlar MK2, İBB2, nedür su‘alimüz ey ma‘şûmlar İBB1

¹⁶⁷ Deyelüm diñle işit bu sözüümüz: Deyelüm Rabbenâ işit sözüümüz MK2. Bu beytin vezni “mefâilün/ mefâilün/ feülün”dür.

¹⁶⁸ Bu beyit, MK1’de bulunmamaktadır. Bu beytin vezni “mefâilün/ mefâilün/ feülün”dür.

¹⁶⁹ Bu beytin vezni “mefâilün/ mefâilün/ feülün”dür.

¹⁷⁰ ola: oldı İBB2

¹⁷¹ Olaruñ: Anlaruñ MK1

¹⁷² cümle işi: cümlesi İBB2

¹⁷³ ola: oldı İBB2

¹⁷⁴ Bu beyit, MK2 ve İBB1’de bulunmamaktadır. Bu beytin vezni “mefâilün/ mefâilün/ feülün”dür.

- [İBB1 62b] 58. Günāhkāra iderem ben ‘azābı deye¹⁷⁵ ol sulţān
İşid imdi neler deye¹⁷⁶ bu ma‘şūmlar ide efgān¹⁷⁷
59. Eyā şuçumuz ne idi deyeler Rabbenā bizüm¹⁷⁸
Çün ‘Azrā’ il gele bize¹⁷⁹ ‘azāb ide ala cānı¹⁸⁰
- [İBB2 29a] 60. Esirgemedi ol bizi çü ma‘şūmdur dimedi hīç¹⁸¹
Bize dürlü ‘azāb¹⁸² itdi ʔoludur¹⁸³ yüregümüz ʔan
- [MK1 24b] 61. Şusuz yaǵdı yüregümüz kebāb itdi cigerimüz
Şu işleri bize itdi¹⁸⁴ görenler oldılar ʔayrān
- [MK2 8a] 62. Kimümüz ʔuşdı ʔanları bulaşdırdı ʔara ʔana
Şuçumuz var mıdı¹⁸⁵ bizüm¹⁸⁶ neden oldı bu ey Sübhān¹⁸⁷
- [İBB1 63a] 63. Deye Allāh yā¹⁸⁸ ma‘şūmlar günāhuñuz yoǵuduǵın
Ki bilürdüm diledüm kim¹⁸⁹ olasız dertlere dermān
64. Bu sözi çün işidecek¹⁹⁰ bu ma‘şūmlar deye yā Rab
Atamuzı anamuzı bugün eyle bize ihsān¹⁹¹

¹⁷⁵ deye: didi MK2

¹⁷⁶ deye: didi: MK2

¹⁷⁷ ide efgān: diñle ey cān MK2

¹⁷⁸ Eyā şuçumuz ne idi: Eyā ‘aceb şuçumuz ne idi MK2, Yā şuçumuz ne idi kim MK1, MK2

¹⁷⁹ gele bize: gelübeni MK2

¹⁸⁰ ‘azāb ide ala cān: ‘azāblar ile aldı cān MK2, ‘azāblar ile ala cānı İBB1

¹⁸¹ çü ma‘şūmdur dimedi hīç: bu ma‘şūm-durur deyu MK2, bu ma‘şūmlar demedi hīç İBB1. Bu mısra, İBB2’de bulunmamaktadır.

¹⁸² ‘azāb: ‘itāb MK2, İBB2

¹⁸³ ʔoludur: ʔolupdur MK2

¹⁸⁴ Şu işleri bize itdi: Bir iş itdi bize anda MK2, İBB2, bu işleri etdi bize kim İBB1

¹⁸⁵ var mıdı: imdi İBB1

¹⁸⁶ bizüm: yā Rab MK2

¹⁸⁷ neden oldı bu ey Sübhān: saña ma‘lüm-durur ey ʔaǵ MK2, İBB2

¹⁸⁸ yā: ey MK2

¹⁸⁹ Ki bilürdüm dilerüm kim: bilürem diledüm ki MK2, bilürdüm dilerem ki İBB1

¹⁹⁰ Bu sözi çün işidecek: Bu sözi işideceñiz MK2, İBB1, İBB2

¹⁹¹ bugün eyle bize ihsān: bize eyle bugün ihsān MK1

65. Olaruñ şuçların¹⁹² ‘afv it keremünden rahmet¹⁹³ luţf it
Ĥabibûñ ĥürmeti çün kim bağışla anları Ğufrân¹⁹⁴
66. Deye Allâh bağışladum atañuzı anañuzı
Alıñ hep cennete gidün deye ol luţf¹⁹⁵ ıssı¹⁹⁶ Sübhân
- [İBB2 30a] 67. Pes andan emr ide Allâh ataların anaların¹⁹⁷
Getüreler bularuñ¹⁹⁸ hep buluşup olalar şâz-ân¹⁹⁹
68. Ata oğul²⁰⁰ buluşalar²⁰¹ buluşuben²⁰² bilişeler
Gâh ağlar gâh güler bunlar buluben devleti ey cân²⁰³
- [MK2 8b, İBB1 63b] 69. Ata ana oğul kızlar²⁰⁴ varup cennete gireler
Ne ĥorķu ola ne ĝuşşla ola ĝöñülleri ĥandân²⁰⁵
70. İlähî luţf u fazluñla cümlemize naşip eyle²⁰⁶
O ma‘şûmlar şefâ‘atin ĥamu derde iden dermân²⁰⁷

¹⁹² Olaruñ şuçların: Kim anlaruñ şuçın MK1

¹⁹³ keremünden rahmet: keremden rahmetüñ MK1

¹⁹⁴ Bu beyit yerine MK2 ve İBB2’de “Ĥabibûñ ĥürmeti-çün bağışla bizleri anları” mısrası yerine İBB1’de “Onlaruñ bağışla şuçlarının ‘afv it keremden rahmetüñi/ ĥabibûñ ĥürmeti için bağışla anları ey Ğufrân” beyti bulunmaktadır.

¹⁹⁵ luţf: - İBB1

¹⁹⁶ Deye ol luţf ıssı: Deye luţf ide ol MK2, İBB2

¹⁹⁷ ataların anaların: Ataları anaları İBB1

¹⁹⁸ bularuñ: onları İBB1

¹⁹⁹ şâz-ân: hem şâz MK2, İBB2, şâz-mân İBB1

²⁰⁰ oğul: oğlı MK1

²⁰¹ buluşalar: buluşuben MK1

²⁰² buluşuben: şâz oluben MK1

²⁰³ Gâh ağlar gâh güler bunlar buluben devleti ey cân: Gâhi ağlar gâhi güler bunlar bu devlet-durur ey cân MK2, Gâhi güler gâhi ağlar bunlar ulu devlet-durur ey cân İBB1, Gâh ağlar gâh güler bunlar eyu devlet-durur ey cân İBB2

²⁰⁴ Ata ana oğul kızlar: Ata oğul ana kızla İBB1, İBB2

²⁰⁵ Ne ĥorķu ola ne ĝuşşla ola ĝöñülleri ĥandân: Ne ĝam ĥala ne ĝuşşla ĝöñülleri ola hep şâz MK2, Ne ĝam ĥala ne ĝuşşla ola ĝöñülleri ola hem şâz İBB2

²⁰⁶ luţf u fazluñla cümlemize naşip eyle: fazluñ ile sen müyesser eyle bize de MK1. Bu beyit MK2’de bulunmamaktadır.

²⁰⁷ O ma‘şûmlar şefâ‘atin ĥamu derde iden dermân: Nerede ola ma‘şûmlardan şefâ‘at ĥamu dertlerimize eyle dermân İBB1. Bu beyit, MK2’de bulunmamaktadır.

71. Du‘a ihsân ide cânlar bu oğlancıklara cümle²⁰⁸
Bu dünyâdan gideceğiz imân-ile göçe bunlar²⁰⁹
72. Oğuyanı diñleyeni yazanı
Raḥmetüñle yarlıgağıl yâ Ğani²¹⁰

²⁰⁸ Du‘a ihsân ide cânlar bu oğlancıklara cümle: Esirgeyüp bizi bunda du‘a ihsân iden cânlar İBB2

²⁰⁹ bunlar: anlar İBB2. Bu beyit, MK1 ve İBB1’de bulunmamaktadır.

²¹⁰ Bu beyit, MK1 ve MK2’de bulunmamaktadır. Bu beytin vezni, “fâilâtün fâilâtün fâilün”dür.

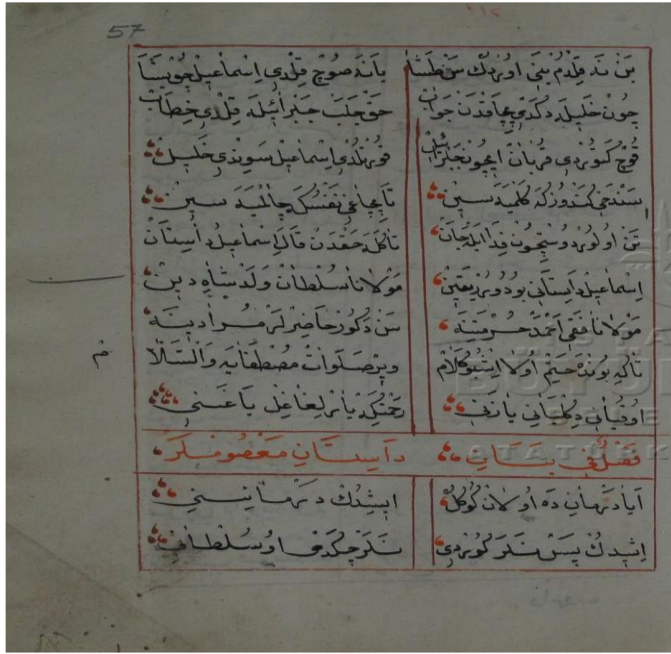
Ek 1: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 9491/5. vr. 22b-23a

Ek 2: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 1583. vr. 3b-4a

Ek 3: İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı, No: MC Yz K.000106. vr. 57a

Ek 4: İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı, No: Bel Yz K.000223/04. vr. 27a

